

TÜRKİYE’DE KÜRT SORUNUNUN ÇÖZÜMÜ AMACIYLA YÜRÜTÜLEN “ÇÖZÜM SÜRECİ”NDE OLUŞAN ALGI VE ORTAK TANIMLAMA SORUNU: GÜMÜŞHANE VE ŞIRNAK KARŞILAŞTIRMASI

Hasan GÜLLÜPUNAR¹

Seyfullah GÜMÜŞOK²

ÖZ

Kürt meselesi, kuruluşundan bugüne Türkiye’nin çözilemeyen en önemli sorunlardan birisidir. Benimsenen politikalar sorunu çözemediği gibi daha da derinleştirmiş ve ciddi toplumsal kırılmalara neden olmuştur. Böylece bu sorun 1980’lerde terörün kaynağı haline gelmiştir. 1984’ten beri çatışmayı temel bir strateji olarak benimseyen örgüt 1999’da Abdullah Öcalan’ın yakalanmasıyla silahlı çatışmaya son verme ve siyasal alan oluşturma stratejisine daha istekli olmuştur. Aynı zamanda 2000’li yıllarla birlikte Türkiye’de meydana gelen siyasal değişim, Kürt sorununa bakışı da değiştirmiştir. Devlet, Kürt sorununun demokratik yollarla çözülebilmesi için yeni bir süreç başlatmıştır.

Farklı isimlerle ifade edilmesine rağmen son olarak “çözüm süreci” adıyla yürütülen bu süreç toplumda farklı algılara neden olmuştur. Bu araştırma, 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimi öncesinde Gümüşhane ve Şırnak’ta yaşayan vatandaşların çözüm süreci ile ilgili algılarını ele almaktadır. Araştırmada anket yöntemi kullanılarak toplam 550 kişiyle görüşülmüştür. Yapılan faktör analizi ile çözüm sürecinin beş ayrı başlıkta tanımlanabileceği ortaya konmuştur. Bunlar, “olumlayıcı bakış”, “devlete dönük endişe”, “fiili Kürt siyasetine dönük endişe”, “olumsuzlayan bakış” ve “başarısızlık algısı”dır. Ayrıca araştırmada Gümüşhane ve Şırnak arasında bölgesel bir farklılık olsa da, genel olarak çözüm süreci ile ilgili olumlu bir algının olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, çözüm süreci, Kürt sorunu, PKK, terör.

COMMON DEFINING PROBLEM AND PERCEPTION ABOUT “SOLUTION PROCESS” CONDUCTED ON THE PURPOSE OF SOLVING OF THE KURDISH ISSUE IN TURKEY: GUMUSHANE AND SIRNAK COMPARISON

ABSTRACT

Kurdish issue is one of the most important problems which Turkey could not solve from its foundation till today. Policies which are implemented don’t solve and further deepen the issue. Additionally these policies cause serious social separations. Thus, This Issue becomes a basic reason of terror in the 1980s. After Abdullah Öcalan was captured in 1999, PKK which has adopted armed struggle as a basic strategy since 1984 has become more willing for strategy of termination of armed conflict and formation of political atmosphere. However, Political

¹ Doç. Dr., Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi, hgullupunar@gmail.com

² Öğr. Gör., Şırnak Üniversitesi, Şırnak Meslek Yüksekokulu, seyfullah42@gmail.com

transformation in Turkey in the 2000s has altered the government’s approach to the Kurdish issue. Then, the government has begun a new process so that Kurdish issue can be solved through peaceful method.

Although it is expressed with several titles, this process which is finally called as “solution process” causes different perceptions. The paper deals with perceptions related “solution process” of citizens in Gümüşhane and Şırnak before parliamentary election on 7 Jun 2015. A total of 550 people were interviewed with survey method in the study. The paper reveals that “solution process” can be defined within different titles. These are “affirmative view”, “doubt directed to the government”, and “doubt directed to the de facto Kurdish politics”, and “negative view” and “failure perception”. However the paper concludes that there is generally a positive perception about “solution process” although it has differentness between Gümüşhane and Şırnak

Key Words: Turkey, solution process, Kurdish issue, PKK, terror.

Giriş

Osmanlı Devleti sonrasında kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin en önemli devlet politikalarından birisi de, tüm toplumu ulusal bir kimliğe sahip kılmaktır. Ancak bu politika kuruluşundan itibaren Türkiye’de etnik ve inanç temelli çeşitli sorunların çıkmasına neden olmuştur. Özellikle 1980’li yıllar sonrasında “Kürt realitesi” ya da “Kürt Sorunu” gibi ifadelerle devleti yönetenler tarafından da dile getirilen, Türkiye’nin Güneydoğu Bölgesi’nde merkezileşen ve etnik temelde dinamiklerini bulan sorun; Türkiye’deki barışı, huzuru ve güvenliği tehdit eden bir olgu olarak uzun yıllardan beri mücadele edilen bir alan olmuştur. Bu sorun yaklaşık kırk yıldan beri terör eylemlerine sebep olmaktadır. Dolayısıyla sorunun ya da neden olduğu terörün ulusal ve uluslararası alanda tanımlanması karmaşık bir durumu ortaya çıkarmıştır.

Terör ve terörizm kavramları için ortak bir tanıma ulaşmak oldukça zordur (Gül, 2012: 7; Onay, 2009: 49). Tanımlardaki farklılaşmanın temel nedenini anlayabilmek için uluslararası ilişkiler başta olmak üzere sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel koşulların değerlendirilmesi gerekmektedir.

Terörle ilgili nesnel bir tanım ortaya konmak istenirse, basit olduğu kadar zor bir iştir. Terör tanımının basit olan kısmı, ulusal ve devlet temelinde yapılabilecek tanımlamayla ilgilidir. Zor olanı ise, uluslararası alanda yapılabilecek bir terör tanımıdır. Çünkü bir devlet kendi içindeki olaylara dönük olarak terör ya da olmadığı şeklinde kolaylıkla bir tanımlama yapabilirken; uluslararası alanda bir olayın terör ya da olmadığı konusunda ortak bir kanaatin oluşabilmesi zor olmaktadır (Ayhan, 2015:119). Konu bağlamında resmi metinlere bakmak gerekirse, Resmi Gazete’de

12/04/1991 tarihinde yayımlanan 3713 Sayılı Kanunun 1. Maddesinde terör şu şekilde tanımlanmaktadır:

“Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.”

Terörizm ise, terör yöntemlerini siyasi bir amaçla örgütlü, sistemli ve sürekli olarak kullanan bir stratejiyi ifade etmektedir (Gül, 2012: 9). Diğer bir ifadeyle terörizm (Onay, 2009: 49):

“yıldırma, korkutma, sistemli bir şekilde şiddet kullanımı, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biri ile devletin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak, ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüt çatısı altında biraraya gelen kişiler tarafından bireysel ya da kitlesel olarak düzenlenen her türlü eylem olarak tanımlanabilir.”

Bu çalışma 35 yılı aşkın bir süredir terör ve terörizme sebep olan Türkiye’nin Güneydoğu’unda etnik temelli bir sorunun çözümüne dönük olarak devletin başlatmış olduğu çözüm sürecinin vatandaşlar tarafından nasıl algılandığını ve bu sürecin nasıl tanımlandığını ele almaktadır. Dolayısıyla çözüm sürecinde izlenen politikanın nasıl karşılık bulduğunun ortaya konması açısından önem taşımaktadır. Bu kapsamda çözüm sürecinin devam ettiği 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimi öncesinde bir araştırma yapılmıştır.

1. PKK Ve Bölücü Kürt Siyasal Hareketine Genel Bir Bakış

Osmanlı’dan Türkiye’ye kalan sorunlardan birisi de Kürt sorunudur. Ancak Cumhuriyet döneminde çözülmesi gereken bu sorun uzun bir süre yok sayılmıştır. Dolayısıyla bu durum sorunun daha da derinleşmesine neden olmuştur (Saygın, 2009: 53).

Türkiye tarihine bakıldığında 1806 ve 1912 yılları arasında aralıklarla 12 Kürt isyanı yaşanmıştır. Cumhuriyet döneminde ise 1924 ve 1940 yıllarını kapsayan dönemde 24 Kürt isyanı olmuştur. 1950’lerden sonra aşiretlerin ileri gelenleri, medrese kökenli din görevlileri gibi nüfuzlu insanlardan oluşan yaşlı kuşak, Kürt milliyetçiliğini benimserken üniversitelerde okuyan Güneydoğu Anadolu Bölgesi gençlik kesimi de radikal sol örgütlerin içerisinde yer almışlardır. Daha sonrasında Kürt milliyetçiliği ve Marksist-Leninist düşüncenin sentezinden oluşan yeni bir akım doğmuş ve bunlar Doğu Devrimci Kültür Ocaklarını (DDKO) kurmuşlardır. 1970 askeri muhtırası ile birlikte bu ocaklar kapatılmış ve üyeleri dağıtılmıştır. Bu süreçte bu hareketi benimseyenler çeşitli sol örgütler bünyesinde yer almışlardır (Gül, 2012: 109-110).

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren çözülememiş bir konu olan Kürt sorunu ilerleyen zamanlarda daha da derinleşmiştir. Çünkü Cumhuriyetin ilk yıllarında bir ulus yaratma projesi nedeniyle Türkiye’de her türlü dinsel ve etnik temeller yok sayılmıştır. 1920 ve 1930 yılları arası Türk Ulusunun inşası açısından son derece önemlidir. Bu dönemdeki Türkleştirme politikaları Kürt ulusal kimliğinin de uluslaşmasına neden olmuştur. 1925’te Şeyh Sait İsyanının askeri yöntemlerle bastırılması Türkiye’nin doğu bölgelerinde sıkıyönetimin yerleşmesine öncülük etmiştir. 1930’lu yıllarda zorunlu göçler başlatılmıştır. 1946’da çok partili hayata geçişle birlikte Kürt siyasal hayatı açısından da yeni bir dönem başlamıştır. Ancak asıl önemli dönem 1960’lardır. Bu dönemde önemli orandaki Kürt nüfus, doğu illerinden batı illerine göç etmiştir. Buralarda edinilen eğitim, ekonomik kazanım ve oluşan yeni sınıflarla birlikte sosyalist düşünceye dahil olan Kürt gençleri, sınıf temelli siyasal anlayıştan etnik temelli siyasal kabulleri benimsemeye başlamışlardır. Bununla birlikte 1971 Muhtırası sonrasında ortaya çıkan yeni kısıtlar ve devamındaki 80 darbesi ayrılıkçı Kürt siyasetini daha da beslemiştir (Arakon, 2010: 176-180).

Çözülemeyen Kürt sorunu 1970’lerde terörü ve şiddeti benimseyen bir örgütün temellerinin atılmasına sebep olmuştur. Bu adım, 1974 yılında Ankara’da Abdullah Öcalan ve arkadaşları tarafından atılmıştır. Bu süreçte çeşitli örgütlenmeler içerisinde yer alan Abdullah Öcalan 1978 yılında Diyarbakır’ın Lice İlçesi Fis köyünde gerçekleşen bir toplantı ile Kürdistan İşçi Partisini (PKK) kurmuştur. Örgütün temel

amacı, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesini Türkiye’den ayırarak İran, Irak ve Suriye toprakları üzerinde bağımsız bir Kürdistan devleti kurmaktır (Ceylan, 2012: 293-294; Gül, 2012: 110-11).

12 Eylül 1980 darbesi öncesinde Abdullah Öcalan ve örgütün önde gelen liderleri Suriye’ye geçmiştir. Burada Suriye istihbarat birimlerinin aracılığıyla Filistin Halk Kurtuluş Partisi Cephesi ile ilişkiler kurmuşlardır. Filistin örgütü Lübnan-Bekaa Vadisi’nde PKK’ya yer vermiştir. Burası PKK’nın bir eğitim kampına dönüşmüş ve PKK elemanları bu kampta eğitilmişlerdir. 1983 yılında Suriye’nin de yardımı ile Kürdistan Demokratik Partisi Başkanı Mesut Barzani ile anlaşmış ve elemanlarının bir kısmını Kuzey Irak’a geçirmişlerdir. Burada da eğitim kampları oluşturulmuştur. Bu süreçten sonra Türkiye’ye karşı silahlı mücadeleyi başlatmışlardır. Türkiye’ye geçen terör örgütü PKK elemanları 15 Ağustos 1984 günü Erüh ve Şemdinli ilçelerine saldırmışlardır. Böylece 80’li yıllara kadar bir kimlik sorunu olarak çözülememiş olan Kürt sorunu bu yıllardan itibaren PKK’nın gölgesi ve himayesi altına girmiş ve daha çözülemez bir hal almıştır (Altun, 2013: 64). Dolayısıyla fiili Kürt siyasal hareketinin toplumsal talepleri 1980’lerde değişime uğramıştır. Bu dönemde toplumsal talebin kazanılması için etnik şiddet, bir yöntem olarak benimsenmiştir. Böylece özerklik ve ayrılık talepleri ortaya çıkmıştır (Arakon, 2010: 180).

PKK, eylemlerine başladığı ilk dönemlerde köylerde etkinlik sağlamaya çalışmış ve özellikle buralardaki işsiz gençlere odaklanmıştır. Daha sonra bölgedeki aşiret ağalarına yönelmiştir. İlk zamanlar devletten yana tavır alan aşiret ağaları zamanla baskıların da etkisiyle örgütün yanında yer almaya başlamışlardır. Örgüt, ilk dönemde ciddi bir halk desteği alamamıştır. Bunun en önemli nedeni, örgütün Marksist söylemlere sahip olmasıdır. Hatta bunları kabul ettirmek için halka ciddi baskılarda bulunmuştur (Işık, 2011:132).

1990’lı yıllara gelindiğinde kitle gösterileri ve olayları ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde bulunan bazı şehirlerdeki toplumsal kitle olaylarını yönlendirip provoke eden örgüt bu dönemden itibaren siyasi faaliyetlere ağırlık vermeye başlamıştır (Kuzu, 2009: 131). Bu dönemde meslek kuruluşları, demokratik kitle örgütleri ve sendikalara sızmaya çalışmıştır (Ekinci, 2011: 70).

Abdullah Öcalan 1999’da yakalanarak Türkiye’ye getirilmiştir. Bu nedenle 1999 yılı örgüt için yeni bir dönemin başlangıcıdır. Örgüt, bu dönemde silahlı mücadeleye son verdiğini açıklamıştır. Böylece “bağımsız Kürdistan” fikrinden vazgeçilmiştir. Yeni talep ise, içeriği açıkça ortaya konamamış olan demokratik bir konfederasyondur (Arakon, 2010: 183). Ancak yeni talebin toplumsal olarak nasıl karşılanacağı konusunda ciddi ayrışmalar söz konusudur. Çünkü geçen çatışma sürecinde toplumun çeşitli kesimlerinde çok ciddi kayıplar ve toplumsal açıdan önemli kırılmalar yaşanmıştır. Maddi kayıplar bir tarafa PKK terör eylemlerinde 4472 sivil hayatını kaybetmiş ve 5620 sivil yaralanmıştır. Bu dönemde 3874 asker, 1225 köy korucusu ve 247 polis memuru şehit olmuştur. Ayrıca 8178 asker, 1665 köy korucusu ve 909 polis de yaralanmıştır (Tekin, 2013: 212-213).

Silahlı eylemlerini 2000’li yıllarla birlikte siyasal alana taşımak isteyen örgüt, özellikle ideolojik eğitime önem vermiştir. Bu amaçla çoğunlukla Irak’ın Kuzeyinde bulunan kamplarda üyelerine örgütün felsefesi ve ideolojisine ağırlık veren eğitimler düzenlemiştir (Özkan ve Özdemir, 2014: 52). Örgüt bu söylem, strateji ve yapısal değişikliği hayata geçirmek amacıyla KCK yapılanmasını hayata geçirmiştir. PKK/KCK yapısı bir yandan şiddet eylemleriyle hem bölge halkına hem de devlete güçlü olduğu imajını verirken, diğer yandan siyasallaşma çabalarına devam ederek ikili bir strateji izlemiştir (Özeren vd., 2012: 60). Bu çift ayaklı stratejinin bir gereği olarak PKK/KCK’nın organize ettiği siyaset akademileri önemlidir. Bu akademiler, yeri geldiğinde şiddet içerikli eylemler gerçekleştirmede; yeri geldiğinde de demokratik çerçevede toplulukları etkileyebilen, harekete geçirebilen idealist kadrolar yetiştirmede önemli görevler üstlenmiştir (Özkan ve Özdemir, 2014: 58). Tüm bu sürecin siyasal aktörü olarak DTP, BDP ve HDP gibi siyasal partiler aracılığıyla siyasallaşma sürecine meşruiyet kazandırmaya çalışmıştır.

Kısaca ifade edildiğinde, yaklaşık 40 yıldan beri devam eden, 1990’lı ve 2000’li yıllarla birlikte etkinliği artan, PKK ve PKK’nın gölgesinde gelişen fiili Kürt siyasal hareketi iki ayrı dönemle sınıflandırılabilir. İlki, örgütün ilk silahlı eylemini gerçekleştirdiği 1984 yılından 1999 yılına kadar coğrafi alan kazanma stratejisi; ikincisi ise 2000’li yılların başından itibaren psikolojik alan kazanma stratejisidir (Özeren vd., 2012: 60). Abdullah Öcalan tarafından yapılan sınıflama ise, bu dönüşüm

sürecini daha ayrıntılı açıklamaktadır. Öcalan, PKK’nın yürüttüğü mücadeleyi tarihsel olarak 1973-1983 arası hazırlık, 1983-1993 arası silahlı mücadele, 1994-2010 arası ulusal ve uluslararası düzeyde gerçekleşen diplomatik aktivitelerden oluşan uzlaşma, 2010 ve sonrası ise stratejik hamle olmak üzere dört döneme ayırmıştır. Öcalan’ın yaptığı bu sınıflamaya göre stratejik hamle dönemi, Kürtlerin varlığını ve özgürlüğünü koruyan ve devam ettiren bütün halkın bir savaşı olarak demokratik özerkliğin ilanını ifade etmektedir (Ünal, 2013:423). Devletin konuyla ilgili olarak son dönemdeki yaklaşımı açısından bakıldığında ise, 2009 yılından itibaren adı önce “Kürt açılımı”, “demokratik açılım”, “milli birlik projesi” ve “çözüm süreci gibi isimlerle tanımlanan yeni politika ile Kürt tarafı, Kürt kimliği etrafında şekillenen siyasi, dilsel ve kültürel hakların tanınması yönünde umutlanırken; Türk tarafı, PKK’ya imtiyaz verileceği ve ülkenin bölüneceği yönünde endişelere sahip olmuştur (Arakon, 2010: 186-187). Bu dönemde, devletin genel politikasının demokratik haklar bağlamında fiili Kürt siyasal hareketiyle yürütülecek müzakerelerle entegrasyonun güçlendirilmesi olduğu söylenebilir. Ancak 2015’in ikinci yarısında başlayan yeni çatışma dönemi, çözüm sürecini bitirdiği gibi, devletin politikasında da ciddi bir değişime neden olmuştur. Öcalan, örgüt ve fiili Kürt siyaseti devre dışı bırakarak silahlı gruplara ve bunların siyasal tabanına dönük köklü bir mücadele, Kürt vatandaşlar için ise yeni bir demokratikleşme dönemi başlatıldığı devlet tarafından ilan edilmiştir.

2. Araştırma Soruları

Dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ın 2005 yılında Diyarbakır’daki konuşmasında “Kürt sorunu” ifadesini kullanmasıyla birlikte, bazı zamanlar çok ciddi toplumsal kırılmaların yaşandığı bazı zamanlar da unutulduğu, ancak Cumhuriyetin kuruluşundan beri var olan Türkiye’deki Kürt meselesinde yeni bir dönem başlamıştır. Özellikle son 35 yıllık süreçte gerçekleşen çatışma döneminin yarattığı toplumsal kırılmalara rağmen, acılardan yorulan vatandaşların bu döneme önemli bir destek verdiği söylenebilir. Hem Türkiye’nin batısında hem de bölgede yaşayan vatandaşlar sürecin başarılı olmasını büyük çoğunlukla istemişlerdir. Ancak bu desteğe rağmen süreçle ilgili farklı okuma ve algıların olduğu da bir gerçektir. Sürecin iyi anlaşılabilmesi açısından bu araştırma, çözüm süreci ile ilgili farklı okuma ve algıları

ortaya koymaya çalışmıştır. Bu kapsamda araştırmanın soruları şu şekilde belirlenmiştir:

- Çözüm süreci Türkiye’deki farklı toplumsal kesimler tarafından nasıl algılanmaktadır?
- Çözüm süreci fiili Kürt siyasetine karşı görüşe sahip olan toplumsal kesimler tarafından nasıl algılanmaktadır?
- Çözüm süreci fiili Kürt siyasetine destek veren toplumsal kesimler tarafından nasıl algılanmaktadır?
- Çözüm süreci algısında demografik özelliklere göre bir fark oluşmakta mıdır?
- Çözüm süreci algısında bireyin siyasal duruşuna bağlı olarak bir fark oluşmakta mıdır?

3. Metodoloji

3.1. Araştırmanın Uygulanması Ve Örneklem

Kürt sorununun çözümü adına Türkiye tarihinde atılmış en önemli adımlardan biri olan “çözüm süreci” ile ilgili toplumun farklı kesimlerinde oluşan algının tanımlanması amacıyla bu araştırma yapılmıştır. Çeşitli isimler altında başlatılan, zaman zaman kesintiye uğrayan ancak toplumun önemli bir kesiminin destek verdiği çözüm süreci 2015’e gelindiğinde, Türkiye’nin içinde bulunduğu siyasal çatışma ve belirsizliğin de etkisiyle yeni bir döneme girmiştir. Bu dönem çözüm süreci ile ilgili belirsizliğin ve kuşku arttığı bir dönem olmuştur. Dolayısıyla çözüm süreci ile ilgili iki farklı okumanın olabileceği benzer demografik ölçütlere sahip iki farklı şehirde (Gümüşhane – Şırnak) bir araştırma yapılmıştır.

Araştırmada tesadüfi örneklem yöntemi ile Gümüşhane’de 250, Şırnak’ta 300 vatandaşa yüz-yüze görüşülmüştür. Şırnak’ta daha fazla kişiyle görüşülmesinin nedeni, güvenilirlik gerekçesiyle riskli cevapların daha fazla olabileceği düşüncesidir. Dolayısıyla güvenilirlik gerekçesi ile analize tabi tutulan katılımcı sayısı Gümüşhane’de 240’a, Şırnak’ta ise 276’ya düşürülmüştür.

3.2. Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanması amacıyla bir anket formu hazırlanmıştır. Bu form, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, çözüm süreci ile ilgili algı ve tanımlamanın tespiti amacıyla 34 maddeyi içeren bir ölçekten oluşmaktadır. Ölçekteki her bir madde için 5’li Likert Ölçeği kullanılmıştır. Anket formunun ikinci bölümü araştırmaya katılanların sosyo-demografik özelliklerinin ve siyasal tercihlerinin belirlenmesine dönük sorulardan oluşmaktadır.

3.3. Verilerin Analizi ve Kullanılan Testler

Araştırmada elde edilen veriler SPSS programı ile analiz edilmiştir. Çalışmada betimleyici istatistik, ortalama, faktör, anova, T-testi ve güvenilirlik analizleri kullanılmıştır. Araştırmaya katılanların çözüm süreci ile ilgili algılarının ortaya konması amacıyla keşfedici faktör analizi yapılmıştır. 50 kişilik bir grupta gerçekleştirilen ön test sonrasında uygulanan araştırmada faktör yüklenme değerlerinde yüzde 15’in altı dikkate alınmamıştır. Bu tercih, faktörlerde yer alan yargılar arasındaki ilişkinin daha belirgin bir biçimde ortaya konabilmesi için yapılmıştır. Analizler, Gümüşhane ve Şırnak’ta elde edilen toplam veriler, Gümüşhane verileri ve Şırnak verileri olmak üzere üç grupta gerçekleştirilmiştir.

4. Bulgular ve Yorumlar

4.1. Betimleyici İstatistikler

Araştırmaya katılanlarla ilgili betimleyici istatistikler hem Şırnak hem de Gümüşhane araştırması kapsamında ayrı ayrı verilmiştir. Şırnak’ta araştırmaya katılanların yüzde 19,7’si 22 yaşında, yüzde 21,2’si 23-26 yaşında, yüzde 21,5’i 27-30 yaşında, yüzde 23’ü 31-39 yaşında ve yüzde 14,6’sı 40-70 yaşındadır. Ailelerinin ortalama aylık gelir düzeyini 100-400TL olarak belirtenler yüzde 5, 401-1000TL olarak belirtenler yüzde 23,4, 1001-1600 TL olarak belirtenler yüzde 21,6, 1601-3000 TL olarak belirtenler yüzde 39,4, 3001-10000TL olarak belirtenler ise yüzde 10,6 şeklinde gerçekleşmiştir. Şırnak’ta araştırmaya katılanların eğitim durumlarına bakıldığında; ilkokul yüzde 9,8, ortaokul yüzde 10,9, lise yüzde 36,2, üniversite yüzde 37,7, lisansüstü eğitim düzeyi yüzde 4’tür ve soruyu cevapsız bırakanlar yüzde 1,4’tür. Araştırmaya katılanların mesleklerine göre yüzdeler dağılımları ele alındığında ise

esnaf yüzde 16,7, işçi yüzde 15,2, memur yüzde 15,6, çiftçi yüzde 3,3, özel sektör çalışanı yüzde 14,5, ev hanımı yüzde 6,5, öğrenci yüzde 17,4, işsiz yüzde 5,4; ilgili soruyu diğer veya cevapsız bırakanlar ise yüzde 5,4’tür.

Araştırmaya Şırnak’ta katılanların siyasal görüşleri ele alındığında; “sosyal demokrat” yüzde 18,8, “demokrat” yüzde 18,8, muhafazakar yüzde 16,3, “İslamcı” yüzde 12, sol yüzde 6,5, “milliyetçi” yüzde 5,4, liberal yüzde 1,8, diğer yüzde 12,7 ve soruyu cevapsız bırakanlar yüzde 7,6’dır. Katılımcılara 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçiminde hangi partiye oy verecekleri sorulduğunda; yüzde 69,6’sı HDP, yüzde 12’si AK Parti, Yüzde 1,1 CHP, yüzde 1,1, MHP, yüzde 15,1 diğer ve yüzde 1,1 cevapsız seçeneğini işaretlemiştir.

Gümüşhane’de gerçekleştirilen araştırmada katılımcıların yüzde 19,8’i 18-24, yüzde 21,1’i 25-29, yüzde 25,7’si 30-35, yüzde 19’u 36-45 ve yüzde 14,3’ü 46-70 yaşındadır. Ailesinin gelirini 650-1050 TL olarak belirtenler yüzde 20, 1051-1750 TL olarak belirtenler yüzde 20, 1751-2500 TL olarak belirtenler yüzde 25,5, 2501-3500 TL olarak belirtenler yüzde 18,2, 3501-25000 TL olarak belirtenler yüzde 16,4 olarak gerçekleşmiştir. Katılımcıların eğitim durumları dikkate alındığında yüzde 7,9’u ilkökul, yüzde 7,9’u ortaokul, yüzde 31,7’si lise, yüzde 45,8’i üniversite ve yüzde 4,6’sı lisansüstü eğitime sahiptir. Bu soruyu cevapsız bırakanlar yüzde 2,1’dir. Gümüşhane’de araştırmaya katılanların meslekleri ele alındığında ise; yüzde 19,2’si esnaf, yüzde 16,7’si işçi, yüzde 14,2’si memur, yüzde 2,5’i çiftçi, yüzde 21,3’ü özel sektör çalışanı, yüzde 1,3’ü ev hanımı, yüzde 9,6’sı öğrenci, yüzde 6,3’ü işsiz ve yüzde 9,2’si diğer grubundadır.

Araştırmaya Gümüşhane’den katılanların siyasal görüşleri incelendiğinde; yüzde 32,5’i “milliyetçi”, yüzde 16,3’ü “muhafazakar”, yüzde 12,5’i “İslamcı”, yüzde 10,8’i “demokrat”, yüzde 8,8’i “sosyal demokrat”, yüzde 7,5’i “sol”, yüzde 2,1’i “liberal” ve 9,6’sı diğer ve cevapsızdır. Araştırmaya katılanların yüzde 29,6’sı AK Parti’ye, yüzde 30,4’ü MHP’ye, yüzde 10,8’i CHP’ye, yüzde 5’i HDP’ye ve yüzde 21,7’si diğer partilere oy vereceğini belirtmiştir. Bu soruyu cevapsız bırakanlar yüzde 2,5 olarak gerçekleşmiştir.

4.2. Çözüm Süreci İle İlgili Tanımlanan Faktörler

Kökü 1970’lere dayanan ancak silahlı eylemlerine 80’li yılların ilk yarısında başlayan PKK (Kürdistan İşçi Partisi) ile Kürt etnik temeli çerçevesinde gelişen ayrılıkçı siyasetin 2000’li yıllarda geldiği nokta itibariyle terör ve sivil eylemlerinin birbiri içine geçtiği bir döneme girilmiştir. Bu süreç tarihsel olarak çok daha önceleri ortaya çıkmış olmasına rağmen, devletin PKK terörü ve bu bağlamda gelişen Kürt sorunu çerçevesindeki çözüm politikasının değişmesiyle birlikte yeni bir yaklaşım ortaya konmuştur. Sorunun çözümü açısından devlet, fiili Kürt siyaseti ve PKK arasındaki ilişkilerde yeni bir dönem ortaya çıkmıştır. Yaklaşık 35 yıllık terör eylemleri süreci, bu konu ile ilgili toplumsal olarak çok keskin ayrışmaları meydana getirmiştir. Dolayısıyla 2005’te Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ın Diyarbakır’da yaptığı konuşmada “Kürt sorunundan” bahsetmesiyle başlayan yeni dönem, toplumun önemli bir kesimi tarafından destek bulmasına rağmen farklı okuma biçimlerini de beraberinde getirmiştir. Bu nedenle “Kürt açılımı” “milli birlik ve kardeşlik projesi” ve sonunda “çözüm süreci” olarak isimlendirilen bu süreç toplum hafızasında farklı algıları doğurmuştur. Türkiye’nin içinde bulunduğu siyasal durumun da etkisiyle 7 Haziran 2015’te gerçekleştirilen Milletvekili Genel Seçimi öncesinde çözüm süreci ile ilgili belirsizlikler daha da yükselmiş ve toplumun bu anlamdaki endişesi üst seviyelere ulaşmıştır. Bu bakımdan 7 Haziran 2015 Milletvekili Seçimi öncesinde genel olarak siyasal duruşu bakımından farklı olduğu düşünülen iki şehirde (Gümüşhane, Şırnak) çözüm sürecinin yarattığı algı ve bu sürecin nasıl tanımlandığının ortaya konması amacıyla bu araştırma yapılmıştır.

Şırnak ve Gümüşhane özelinde ayrı ayrı yapılan ve her iki ilden elde edilen verilerin tamamı üzerinde gerçekleştirilen analizlerde; faktör sıralarının, faktör yüklerinin ve faktörlerde yer alan yargıların ortalama ve sıralamalarının değişmesine rağmen, çözüm sürecinin aynı alt faktörlerle tanımlanabileceği görülmüştür.

Faktöre tabi tutulan maddeler ile ana grup arasında her üç analiz açısından da (Gümüşhane, Şırnak ve Toplam Veri) anlamlı bir fark ($p=,000$) bulunmaktadır. Gerçekleştirilen analizde çözüm süreci ile ilgili 34 maddede geliştirilen ölçeğin toplam 27 maddesinin faktörlere ayrılabilmesi görülmüştür. Toplam veriler kapsamında gerçekleştirilen analizde faktörlerin Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği

ölçütü 0,903 olarak gerçekleşmiş ve toplam varyansın yüzde 65,038’i açıklanmıştır (Tablo 2). Şırnak özelinde gerçekleştirilen analizde faktörlerin KMO örneklem yeterliliği ölçütü 0,875, toplam açıklanan varyans yüzde 60,435’tir (Tablo 4). Gümüşhane özelinde yapılan analizde ise KMO örneklem yeterliliği ölçütü 0,902 olarak gerçekleşirken; toplam varyansın yüzde 69,915’i açıklanmıştır (Tablo 6). Analizlerde gerçekleşen KMO örneklem yeterliliği ölçütleri çok iyi olarak kabul edilebilecek bir değeri ifade etmektedir (Kalaycı, 2006: 322). Açıklanan varyans oranı ise sosyal bilimler açısından oldukça yüksek olarak kabul edilebilecek bir değerdir.

4.2.1. Toplam Verilerin Ortaya Çıkardığı Çözüm Süreci Algısı

Toplam katılımcılardan (Gümüşhane ve Şırnak) elde edilen veriler doğrultusunda yapılan analizde 9 maddeden oluşan ilk faktör “olumlayıcı bakış” olarak isimlendirilmiştir. Çözüm süreci ile ilgili olumlu yargıların yer aldığı bu faktörde en yüksek faktör yükü 0,846, en düşük faktör yükü ise 0,615 olarak tespit edilmiştir. Faktörde yer alan yargıların genel ortalaması 3,431’dir (Tablo 1). Bu bakımdan araştırmaya katılanların faktörde yer alan yargılarla ilgili görüşleri genel olarak “katılıyorum” şeklindedir. Toplam varyansın yüzde 21,519’unun açıklandığı “olumlayıcı bakış” faktöründe güvenilirlik değeri ($\alpha=,920$) yüksek düzeyde gerçekleşmiştir (Tablo 2).

Tablo 1. Toplam Katılımcılar Üzerinden Çözüm Süreci İle İlgili Tanımlanan Faktörler

MADDELER Yargılar	A.O	SS	F. Yükü				
			1	2	3	4	5
Olumlayıcı Bakış							
Refahımızı artıracak bir projedir	3,512	1,441	,846		-,172	-,181	
Başarılı olursa Güneydoğu And. Bölgesi’nin kalkınması kolaylaşır	3,567	1,473	,829		-,157		
Başarılı olması Türkiye'nin bütünlüğünü sağlaması için yeterlidir	3,615	1,483	,778		-,176	-,226	,180
Başarılı olursa bölgedeki işsizliği azaltır	3,374	1,437	,770		-,177		
Farklı etnik kökene mensup kesimlerin barış ve huzur içinde yaşadığı bir Türkiye yaratabilir.	3,629	1,408	,736		-,197	-,217	,203
Türkiye tarihindeki en önemli kalkınma projesidir	3,174	1,516	,708		-,163		
Terör olaylarının bitmesini sağlayacaktır	3,238	1,496	,699			-,188	,216
Başarılı olması Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki güvenlik sorununu çözer	3,343	1,433	,632				,225
Türkiye'nin bölünmesi için yürütülen bir proje değildir	3,433	1,463	,615			-,217	
Devlete Dönük Endişe							
Cumhurbaşkanı Kürt sorununun çözümünde yeterince samimi değil	2,986	1,579		,835			
İktidar partisi Kürt sorununun çözümünde yeterince samimi değil	3,095	1,526		,821			
Kürt sorununun çözümünde devlete güvenmiyorum	2,988	1,579		,802			
Çözüm sürecindeki eşit vatandaşlık söylemlerinin lafta kalacağını düşünüyorum.	2,858	1,440		,726			

Hükümetin gizli hesaplarının olduğunu düşünüyorum.	2,980	1,515		,657			,165
Çözüm süreci Kürtleri sindirme projesidir.	2,448	1,393		,609			
Fiili Kürt Siyasetine Dönük Endişe							
Çözüm sürecinde Abdullah Öcalan’ı samimi bulmuyorum.	3,122	1,642	-,233		,906		
Çözüm sürecinde PKK’yı samimi bulmuyorum	3,104	1,657	-,245		,898		
Çözüm sürecinde HDP’yi samimi bulmuyorum	3,118	1,661	-,199		,897		
Çözüm sürecinde HDP, PKK ve Abdullah Öcalan’ın gizli hesapları vardır	3,073	1,577	-,244		,759		
Olumsuzlayan Bakış							
İleride kurulacak bir Kürt devletinin ilk adımlarından biridir.	2,846	1,479	-,311		,799		
Abdullah Öcalan’ın serbest bırakılmasını sağlayacak bir projedir	3,003	1,445		,161	,792		
PKK’nın meşrulaştırılmasına dönük bir projedir	2,598	1,466	-,252		,187	,695	
Kimlikler üzerinden iç savaşı harekete geçirmektedir	2,485	1,443	-,339		,260	,640	
Ülkeyi bölmeye dönük bir projedir	2,242	1,413	-,467		,212	,569	-,159
Başarısızlık Endişesi							
Başarısız olursa devletin kati güvenlik tedbirleri yeniden gündeme gelir	3,526	1,343	,208		-,182		,832
Başarısız olursa faili meçhul cinayetler yeniden baslar	3,308	1,390	,217	,234			,708
Toplum hayatı için güvenlik problemi ekonomik problemlerden daha önemlidir	3,755	1,409	,201				,660

Tablo 2. Toplam Katılımcılar için Faktörler ve Güvenilirlik Değerleri

Faktörler	Özdeğer (Eigenvalues)	Varyans	C. Alpha
Olumlayıcı Bakış	5,810	21,519	,920
Devlete Dönük Endişe	3,532	13,080	,848
Fiili Kürt Siyasetine Dönük Endişe	3,456	12,799	,927
Olumsuzlayan Bakış	2,832	10,489	,839
Başarısızlık Endişesi	1,931	7,151	,684
Total		65,038	,579

KMO Measure of Sampling Adequacy : ,903
Bartlett's Test of Sphericity : $X^2= 8469,771$; df : 351; p=,000

Devlete ve hükümete karşı endişelerin dile getirildiği yargıların yer aldığı ve 6 maddeden oluşan ikinci faktör “devlete dönük endişe” olarak isimlendirilmiştir. En yüksek faktör yükünün 0,835, en düşük faktör yükünün ise 0,639 olarak gerçekleştiği tespit edilmiş (Tablo 1), “devlete dönük endişe” faktöründe toplam varyansın yüzde 13,080’i açıklanmış ve güvenilirlik değeri ise (α) 0,848 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 2). “Devlete dönük endişe” tanımlamasında yer alan yargıların ortalaması (2,892) ise, genel olarak “katılmıyorum” ve “kararsızım” arasında gerçekleştiği görülmektedir (Tablo 1).

Toplam veriler üzerinden yapılan analizde üçüncü faktör “fiili Kürt siyasetine dönük endişe” olarak adlandırılmıştır. Bu faktörde bulunan yargılar HDP, Abdullah Öcalan ve PKK üzerinden süreçle ilgili kanaatleri belirtmektedir. Özdeğeri 2,832 olan faktörde toplam varyansın yüzde 12,799 açıklanmış ve güvenilirlik değeri (α) 0,927 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 2). En yüksek faktör yükü 0,906, en düşük faktör yükü

ise 0,759’dur. Yargılarla ilgili olarak tespit edilen genel ortalama (3,104) ise genel olarak “katılıyorum” ve “kararsızım” düzeyinde bir anlamı ifade etmektedir (Tablo 1).

Çözüm süreci ile ilgili olumsuz değerlendirmelerin yer aldığı yargılardan oluşan ve dördüncü sırada yer alan faktör “olumsuzlayan bakış” olarak isimlendirilmiştir. Toplam varyansın yüzde 10,489’unun açıklandığı bu faktörün öz değeri 2,832, güvenilirliği ise (α) 0,839 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 2). “Olumsuzlayan bakış” faktöründeki en yüksek faktör yükü 0,799, en düşük faktör yükü ise 0,569 olmuştur. Faktörde yer alan yargılara ait genel ortalamasının (2,634) “katılmama” ve “kararsızlık” düzeyinde gerçekleştiği söylenebilir (Tablo 1).

Toplam veriler üzerinden gerçekleştirilen analizde beşinci ve son faktör “başarısızlık endişesi” olarak adlandırılmıştır. Bu faktörde yer alan yargılar, çözüm sürecinin başarısız olması durumunda ortaya çıkabilecek olumsuzlukları ifade etmektedir. Güvenilirlik değeri (α) 0,684 ve öz değeri 1,931 olarak gerçekleşen faktörde toplam varyansın yüzde 7,151’i açıklanmıştır (Tablo 2). En yüksek faktör yükü 0,832 olurken, en düşük faktör yükü 0,660 olmuştur. Ayrıca bu faktörde yer alan yargıların genel ortalaması (3,529) burada ifade edilen görüşlere araştırmaya katılanların çoğunlukla katıldıklarını göstermektedir (Tablo 1).

Çalışmada faktör yüklenme oranları olarak yüzde 15’ten düşük olanlar dikkate alınmamıştır. Bu bağlamda faktörler arasında oluşan ilişkiler değerlendirildiğinde önemli tespitler ortaya konmaktadır. “Olumlayıcı bakış” faktöründe yer alan yargıların “fiili Kürt siyasetine dönük endişe”, “olumsuzlayıcı bakış” ve “başarısızlık endişesi” faktörleri ile yüzde 15 ve daha yukarısındaki yüklenme oranları bakımından ilişkili oldukları görülmüştür. “Olumlayıcı faktör” açısından gerçekleşen bu ilişki “fiili Kürt siyasetine dönük endişe” ve “olumsuzlayıcı bakış” faktörleri ile arasında negatif yönde gerçekleşirken; “başarısızlık endişesi” ile pozitif yönlü olmuştur. Çözüm sürecini olumlayıcı bir bakışla değerlendirenlerin bu görüşlerinde meydana gelecek bir artış, “olumsuzlayıcı bakış”a ve “fiili Kürt siyasetine dönük endişe”ye katılım durumunu azaltmaktadır. Diğer bir anlatımla çözüm sürecini olumlu olarak değerlendirenlerin bu görüşlerinde meydana gelecek bir artış “olumsuz bakış” ve “fiili Kürt siyasetine dönük endişe”yi azaltmaktadır. Bununla birlikte olumlayıcı bakışa sahip olanlar başarısızlık endişesine de sahiptirler. Çünkü

çözüm süreci ile ilgili olumlayıcı bakışa desteğin artması, süreçle ilgili başarısızlık riski endişesini de artırmaktadır. “Olumlayıcı bakış” açısından diğer önemli bir çıktı ise, süreci olumlu olarak değerlendirenlerin devlete dönük endişeleri bakımından bir ilgilerinin olmadığı görülmüştür. Faktörlerde yer alan yargıların ortalama değerlerine bakıldığında (Tablo 1), “devlete dönük endişe” düzeyinde daha çok kararsızlıktan katılmama yönüne doğru bir ilerleşim görülürken; “fiili Kürt siyasetine dönük endişe” düzeyi açısından kararsızlıktan katılma durumuna doğru bir yönelim söz konusudur.

“Devlete dönük endişe” faktörü ile olumsuzlayan bir görüş olarak sürecin Abdullah Öcalan’ın serbest bırakılmasını sağlayacak bir proje olduğu görüşü ve sürecin başarısız olması durumunda faili meçhul cinayetlerin yeniden gündeme geleceği düşüncesi arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle çözüm sürecinde devlete dönük endişenin artması durumunda Abdullah Öcalan’ın serbest bırakılması ve sürecin başarısız olmasıyla birlikte faili meçhul cinayetlerin yeniden gündeme gelebileceği görüşlerine olan destek de artmaktadır.

“Fiili Kürt siyasetine dönük endişe” faktörü ile “olumlayıcı bakış” ve “devletin katı güvenlik tedbirlerini yeniden gündeme getireceği şeklindeki görüş arasında negatif yönlü bir ilişki söz konusudur. “Olumsuzlayan bakış” açısından ise pozitif yönlü bir ilişki vardır. Dolayısıyla “fiili Kürt siyasetine dönük endişe” düzeyinde meydana gelecek bir artış süreçle ilgili olumsuzlayan bakışı da güçlendirmektedir. Buna karşın olumlayıcı bakışa ve devletin sert güvenlik tedbirleri alacağı görüşüne desteği azaltmaktadır.

“Olumsuzlayan bakış” ile “olumlayıcı bakış” arasında negatif yönlü bir ilişki görülürken, diğer faktörler arasında herhangi bir ilgi düzeyi bulunamamıştır. “Başarısızlık endişesi” açısından bakıldığında ise, genel olarak “olumlayan bakış”la arasında pozitif yönlü bir ilişki görülürken “devlete dönük endişe” faktörü içerisinde yer alan “hükümetin gizli hesaplarının olduğunu düşünüyorum” yargısı ile pozitif, “ülkeyi bölmeye dönük bir projedir” yargısı ile de negatif bir ilişki söz konusudur. Başarısızlık endişesi taşıyanlar bu sürecin devleti bölmeye dönük bir proje olmadığını söylüyorlar. Endişe düzeylerinde meydana gelebilecek bir artış devletin bölüneceği düşüncesini zayıflatırken, hükümete olan kaygıyı da artırmaktadır.

4.2.2. Şırnak Verilerine Dayalı Çözüm Süreci Algısı

Şırnak’ta yapılan araştırma verileri doğrultusunda yapılan faktör analizinde belirlenen ilk faktör toplam verilerde olduğu gibi 9 yargıdan oluşan “olumlayıcı bakış” faktörüdür. Faktörün güvenilirlik değeri ($\alpha=,901$) oldukça yüksektir. Özdeğeri 5,306 olan faktörde toplam varyansın yüzde 19,651’i açıklanmıştır (Tablo 4). “Olumlayıcı bakış” faktörünün en yüksek faktör yükü 0,835, en düşük faktör yükü ise 0,534’tür. Faktörde yer alan yargıların genel ortalamasına (3,684) bakıldığında yaklaşık olarak “katılıyorum” düzeyinde olduğu söylenebilir (Tablo 3). Diğer bir ifadeyle araştırmaya katılanların bu faktörde yer alan yargılara, çok yüksek olmamakla birlikte, katıldığı ifade edilebilir.

Tablo 3. Şırnak Örnekleme Üzerinden Çözüm Süreci İle İlgili Tanımlanan Faktörler

MADDELER Yargılar	A.O	SS	F. Yüğü				
			1	2	3	4	5
Olumlayıcı Bakış							
Refahımızı artıracak bir projedir	3,792	1,376	,835	-,196			
Başarılı olursa bölgedeki işsizliği azaltır	3,738	1,338	,824			,172	
Başarılı olursa Güneydoğu And. Böl. Kalkınması kolaylaştır	3,825	1,416	,806	-,208	,151		
Başarılı olması Türkiye’nin bütünlüğünü sağlaması için yeterlidir	3,912	1,403	,750	-,201			,274
Türkiye’nin bölünmesi için yürütülen bir proje değildir	3,574	1,488	,649	-,155		-,180	
Türkiye tarihindeki en önemli kalkınma projesidir	3,560	1,467	,644		,168		,154
Farklı etnik kökene mensup kesimlerin barış ve huzur içinde yaşadığı bir Türkiye yaratabilir	3,883	1,372	,636	-,270			,331
Terör olaylarının bitmesini sağlayacaktır	3,469	1,509	,622			-,172	,297
Başarılı olması Güneydoğu And. Böl.’deki güvenlik sorununu çözer	3,407	1,477	,534	-,176			,271
Filili Kürt Siyasetine Dönük Endişe							
Çözüm sürecinde HDP’yi samimi bulmuyorum	2,367	1,629	-,185	,876			
Çözüm sürecinde Abdullah Öcalan’ı samimi bulmuyorum	2,323	1,556	-,232	,869			
Çözüm sürecinde PKK’yı samimi bulmuyorum	2,298	1,539	-,268	,858			
Çözüm sürecinde HDP, PKK ve Abdullah Öcalan’ın gizli hesapları var	2,490	1,497	-,231	,747		,180	
Devlete Dönük Endişe							
İktidar partisi Kürt sorununun çözümünde yeterince samimi değil	3,229	1,545			,806		
Cumhurbaşkanı Kürt sorununun çözümünde yeterince samimi değil	3,141	1,618		-,154	,800		
Kürt sorununun çözümünde devlete güvenmiyorum	3,116	1,612			,762		
Çözüm sürecinde eşit vatandaşlık söylemlerinin lafta kalacağını düşünüyorum	2,949	1,496			,694		
Hükümetin gizli hesaplarının olduğunu düşünüyorum	3,032	1,521			,651		,262
Çözüm süreci Kürtleri sindirme projesidir	2,505	1,420			,630		
Olumsuzlayan Bakış							
İleride kurulacak bir Kürt devletinin ilk adımlarından biridir	2,905	1,459	-,177			,763	
Abdullah Öcalan’ın serbest bırakılmasını sağlayacak bir projedir	3,138	1,357	,186			,668	
PKK’nin meşrulaştırılmasına dönük bir projedir	2,370	1,380	-,212	,215		,631	
Kimlikler üzerinden iç savaşı harekete geçirmektedir	2,290	1,443	-,248	,369		,496	

Ülkeyi bölmeye dönük bir projedir	1,985	1,350	-,382	,278		,443	-,261
Başarısızlık Endişesi							
Başarısız olursa devletin kati güvenlik tedbirleri yeniden gündeme gelir	3,672	1,373	,264	-,236			,801
Başarısız olursa faili meçhul cinayetler yeniden başlar	3,374	1,404	,335		,273		,649
Toplum hayatı için güvenlik problemi ekonomik problemlerden daha önemlidir	3,683	1,481	,241				,600

Tablo 4. Şırnak Örneklemi için Faktörler ve Güvenilirlik Değerleri

Faktörler	Özdeğer (Eigenvalues)	Varyans	C. Alpha
Olumlayıcı Bakış	5,306	19,651	,901
Fiili Kürt Siyasetine Dönük Endişe	3,482	12,895	,908
Devlete Dönük Endişe	3,401	12,596	,830
Olumsuzlayan Bakış	2,095	7,761	,684
Başarısızlık Endişesi	2,034	7,532	,700
Total		60,435	,654
KMO Measure of Sampling Adequacy : ,875			
Bartlett's Test of Sphericity : $X^2= 3899,378$; df : 351; p=,000			

İkinci sırada belirlenen ve “fiili Kürt siyasetine dönük endişe” olarak tanımlanan faktör dört yargıdan oluşmaktadır. Toplam varyansın yüzde 12, 895’inin açıklandığı “fiili Kürt siyasetine dönük endişe” faktörünün öz değeri 3,482, güvenilirlik değeri ise (α) 0,908’dir (Tablo 4). Faktörde yer alan yargıların en yüksek faktör yükü 0,876 olarak gerçekleşirken, en düşük faktör yükü ise 0,747 olmuştur. Bu faktör altında yer alan yargıların genel ortalamasına bakıldığında (2,369), Şırnak’taki halkın fiili Kürt siyasetine olan endişelerinin kararsızlık durumundan katılmama yönünde olduğu söylenebilir (Tablo 3).

Üçüncü faktör “devlete dönük endişe” şeklinde isimlendirilmiştir. Altı maddenin yer aldığı ve toplam varyansın yüzde 12,596’sının açıklandığı faktörde öz değer 3,401, güvenilirlik değeri ise (α) 0,830 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 4). Faktörde yer alan yargıların genel ortalaması (2,995) araştırmaya katılanların bu faktöre katılım durumunun kararsızlık ve katılmama yönünde olduğunu göstermektedir. Faktördeki en yüksek yüklenme oranı 0,806, en düşük yüklenme oranı ise 0,630’dur.

Dördüncü faktör “olumsuzlayan bakış” olarak tanımlanmıştır. Bu faktörde toplam beş yargı bulunmaktadır. Faktörün öz değeri 2,095, güvenilirlik değeri ise (α) 0,684’tür. Toplam varyansın yüzde 7,761’i açıklanmıştır (Tablo 4). “Olumsuzlayan

bakış” faktöründeki en yüksek faktör yükü 0,763, en düşük faktör yükü 0,443’tür. Faktörde yer alan yargıların genel ortalaması ise 2,537 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 3). Dolayısıyla bu durum Şırnak’taki halkın çözüm süreci açısından oluşabilecek olumsuzlama algısına genellikle katılmadığı ya da kararsız olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Beşinci ve son faktör ise çözüm sürecinin başarısız olması ihtimaliyle birlikte oluşan endişenin ifade edildiği yargıları içeren ve “başarısızlık endişesi” olarak tanımlanan faktördür. Gerçekleşen en yüksek faktör yükü 0,801, en düşük faktör yükü ise 0,600’dür. Faktörün genel ortalaması (3,576), araştırmaya katılanların yaklaşık olarak bu faktörde yer alan yargılara katıldığını göstermektedir (Tablo 3). Faktörün özdeğeri 2,034 ve güvenilirliği (α) 0,700’dür. Ayrıca toplam varyansın yüzde 7,532’si açıklanmıştır (Tablo 4).

Şırnak’taki verilere bağlı olarak belirlenen faktörler arasında yapılan incelemede önemli tespitlere ulaşılmaktadır. Öncelikle dikkat çeken husus, “olumlayıcı bakış” ile “fiili Kürt siyasetine dönük endişe” ve “olumsuzlayan bakış” arasında negatif yönlü bir yüklenmenin olduğudur. Buna karşın “olumlayıcı bakış” ile “başarısızlık endişesi” arasında pozitif yönlü bir yüklenme söz konusudur. Ayrıca Devlete dönük endişe açısından herhangi bir yüklenme ilişkisi görülememiştir (Tablo 3). Daha açık bir anlatımla, Şırnak’ta çözüm sürecini olumlayan bir yaklaşımla değerlendirenler, “devlete dönük endişe” konusunda herhangi bir ilgi düzeyine sahip değildirlere. Bu durum Şırnak’ta araştırmaya katılanların çözüm süreci ile ilgili olumlu değerlendirmelerine bağlı olarak “olumsuzlayan bakış” ve “fiili Kürt siyasetine dönük endişe” konusundaki görüşlerinde değişim olabileceğini göstermektedir. Çözüm süreci ile ilgili olumlayan görüşlerinde bir artış yaşandığında olumsuzlayan görüşlerinde ve fiili Kürt siyasetine dönük endişelerinde bir azalma görülebilecektir. Ayrıca olumlayan düşüncede olabilecek bir artış başarısızlık endişesini de artırmaktadır.

“Fiili Kürt siyasetine dönük endişe” faktörü ile “olumsuzlayan bakış” arasında pozitif bir ilişki görülürken “olumlayan bakış”, Cumhurbaşkanının Kürt sorununun çözümünde yeterince samimi olmadığı şeklindeki görüş ve süreçte başarısız olduğunda devletin kati güvenlik tedbirleri alacağı endişesi arasında negatif yönlü

bir ilişki söz konusudur. Dolayısıyla fiili Kürt siyasetine dönük kaygılarda bir artış meydana geldiğinde olumlayan bakışta, Cumhurbaşkanının bu konuda samimi olmadığı şeklindeki görüşte ve başarısızlık durumunda devletin sert güvenlik tedbirleri alacağı konusundaki inançta bir azalma meydana gelebilecektir.

“Devlete dönük endişe” faktörü ile en önemli ve pozitif yönlü ilişkili olan görüş “başarısızlık endişesi” altında tanımlanmış olan sürecin başarısız olması durumunda faili meçhul cinayetlerin yeniden başlayabileceği endişesidir. Diğer bir ifadeyle devlete duyulan endişede bir artış gerçekleşirse faili meçhul cinayetlerin yeniden başlayacağı algısı da yükselmektedir.

Şırnak’taki verilerle gerçekleştirilen analizde dördüncü faktör olan “olumsuzlayan bakış” ile “olumlayıcı bakış” arasında genel olarak negatif yönlü bir ilişki söz konusuyken, “çözüm sürecinde HDP, PKK ve Abdullah Öcalan’ın gizli hesapları var” düşüncesi ile pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Dolayısıyla çözüm süreci ile ilgili olumsuzlayan algıda gerçekleşebilecek bir yükseliş aynı zamanda HDP, PKK ve Abdullah Öcalan’la ilgili endişeyi de artırabilecektir.

Süreçle ilgili başarısızlık kaygısı bakımından yapılan değerlendirmede “başarısızlık endişesi” ile “olumlayıcı bakış” ve “hükümetin gizli hesaplarının olduğunu düşünüyorum” şeklindeki görüş arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunurken, “ülkeyi bölmeye dönük bir projedir” görüşü açısından ise negatif yönlü bir ilişki vardır. Bu bakımdan araştırmaya katılanlarda çözüm sürecinin başarısızlık riski algısında ortaya çıkabilecek bir artış, hükümete dönük endişeyi artırabilmesine karşın çözüm sürecinin ülkeyi bölen bir proje olduğu konusundaki görüşü azaltmaktadır.

4.2.3. Gümüşhane Verilerine Dayalı Çözüm Süreci Algısı

Çözüm sürecinin oluşturduğu algıya dönük olarak Gümüşhane’de elde edilen veriler bağlamında yapılan analizde hem toplam verilerde hem de Şırnak’taki verilerde olduğu gibi aynı faktör dağılımının gerçekleştiği görülmüştür. Bu bağlamda belirlenen ilk faktör “olumlayıcı bakış” olarak tanımlanmıştır. Toplam varyansın yüzde 24,327’sinin açıklandığı faktörün öz değeri 6,568, güvenilirliği ise (α) 0,931’dir (Tablo 6). Bu gruptaki en yüksek faktör yükü 0,818, en düşük faktör yükü ise 0,570’tir. Faktörde yer alan dokuz yargının genel ortalaması (3,142), Gümüşhane Halkının

çözüm süreci ile ilgili kararsız ya da düşük de olsa olumlu bir kanaate sahip olduğunu göstermektedir (Tablo 5).

Tablo 6. Gümüşhane Örneklemi Üzerinden Çözüm Süreci İle İlgili Tanımlanan Faktörler

MADDELER Yargılar	A.O	SS	F. Yüğü				
			1	2	3	4	5
Olumlayıcı Bakış							
Başarılı olursa Güneydoğu And. Böl.’nin kalkınması kolaylaşır	3,270	1,485	,818		-,164		
Refahımızı artıracak bir projedir	3,191	1,450	,817	-,232	-,245		
Farklı etnik kökene mensup kesimlerin barış ve huzur içinde yaşadığı bir Türkiye yaratabilir	3,337	1,395	,791	-,189	-,280		
Başarılı olması Türkiye’nin bütünlüğünü sağlaması için yeterlidir	3,275	1,502	,772		-,305		
Terör olaylarının bitmesini sağlayacaktır.	2,975	1,440	,753	-,156	-,214		,185
Başarılı olması Güneydoğu And. Böl.’ndeki güvenlik sorununu çözer	3,270	1,380	,730		-,200		,203
Başarılı olursa bölgedeki işsizliği azaltır	2,958	1,437	,727				
Türkiye tarihindeki en önemli kalkınma projesidir	2,733	1,453	,699	-,207			
Türkiye’nin bölünmesi için yürütülen bir proje değildir	3,270	1,419	,570	-,173	-,296		
Devlete Dönük Endişe							
Kürt sorununun çözümünde devlete güvenmiyorum	2,841	1,530	-,207	,820			
Cumhurbaşkanı Kürt sorununun çözümünde yeterince samimi değil	2,808	1,518	-,408	,785			
Çözüm sürecinde eşit vatandaşlık söylemlerinin lafta kalacağını düşünüyorum	2,754	1,369	-,154	,739			
İktidar partisi Kürt sorununun çözümünde yeterince samimi değil	2,941	1,493	-,437	,733			
Çözüm süreci Kürtleri sindirme projesidir	2,383	1,361		,613	,226		
Hükümetin gizli hesaplarının olduğunu düşünüyorum	2,920	1,507	-,349	,575	,198		
Olumsuzlayan Bakış							
Abdullah Öcalan’ın serbest bırakılmasını sağlayacak bir projedir	2,850	1,528	-,401	,239	,783		
İleride kurulacak bir Kürt devletinin ilk adımlarından biridir	2,779	1,502	-,500	,261	,757		
Kimlikler üzerinden iç savaşı harekete geçirmektedir	2,708	1,413	-,415	,260	,753		
PKK’nın meşrulaştırılmasına dönük bir projedir	2,858	1,521	-,290	,217	,750		-,179
Ülkeyi bölmeye dönük bir projedir	2,537	1,428	-,490	,293	,624		
Fiili Kürt Siyasetine Dönük Endişe							
Çözüm sürecinde Abdullah Öcalan’ı samimi bulmuyorum	4,037	1,204				,924	
Çözüm sürecinde PKK’yı samimi bulmuyorum	4,029	1,258				,919	
Çözüm sürecinde HDP’yi samimi bulmuyorum	3,979	1,225				,910	
Çözüm sürecinde HDP, PKK ve Abdullah Öcalan’ın gizli hesapları var	3,741	1,393	-,207			,667	
Başarısızlık Endişesi							
Başarısız olursa devletin kati güvenlik tedbirleri yeniden gündeme gelir	3,358	1,292					,870
Başarısız olursa faili meçhul cinayetler yeniden başlar	3,233	1,373		,204	-,253		,743
Toplum hayatı için güvenlik problemi ekonomik problemlerden daha önemlidir	3,837	1,320	,195			,222	,634

Tablo 5. Gümüşhane Örneklemi İçin Faktörler ve Güvenilirlik Değerleri

Faktörler	Özdeğer (Eigenvalues)	Varyans	C. Alpha
Olumlayıcı Bakış	6,568	24,327	,931
Devlete Dönük Endişe	3,717	13,766	,867
Olumsuzlayan Bakış	3,431	12,706	,935

Fiili Kürt Siyasetine Dönük Endişe	3,119	11,551	,885
Başarısızlık Endişesi	1,908	7,065	,669
Total		69,415	,526
KMO Measure of Sampling Adequacy : ,902			
Bartlett’s Test of Sphericity : $\chi^2= 4934,185$; df : 351; p=,000			

İkinci faktör “devlete dönük endişe” olarak adlandırılmıştır. Bu faktörde toplam varyansın yüzde 13,766’sı açıklanmaktadır. Güvenilirlik değeri (α) 0,867 olan “devlete dönük endişe” faktörünün öz değeri 3,717’dir (Tablo 6). Faktörde yer alan yargıların genel ortalaması 2,774’tür. Bu ortalama araştırmaya katılanların çözüm sürecinde devlete dönük endişelerinin olmadığı ya da bu konuda kararsız kaldıkları şeklinde yorumlanabilir. Faktör grubunda yer alan en yüksek faktör yükü 0,820 olarak gerçekleşirken en düşük faktör yükü 0,575 olmuştur (Tablo 5).

Gümüşhane verileriyle gerçekleştirilen analizde üçüncü faktör “olumsuzlayan bakış” olarak gerçekleşmiştir. Faktör grubunda yer alan yargıların genel ortalaması 2,746’tır. Bu bakımdan Gümüşhane’de araştırmaya katılanların genel olarak süreci olumsuz algılamadıkları söylenebilir. Bu faktörde gerçekleşen en yüksek faktör yükü 0,783, en düşük faktör yükü ise 0,624’tür (Tablo 5). “Olumsuzlayan bakış” faktöründe toplam varyansın yüzde 12,706’sı açıklanmıştır. Ayrıca faktörün öz değeri 3,431, güvenilirlik değeri (α) 0,935’tir (Tablo 6).

“Fiili Kürt Siyasetine dönük endişe” Gümüşhane verilerinde ortaya çıkan dördüncü faktördür. Toplam varyansın yüzde 11,551’inin açıklandığı bu faktörün öz değeri 3,119 ve güvenilirliği (α) 0,885 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 6). Faktör grubunda en yüksek yığılma değeri 0,924, en düşük yığılma değeri ise 0,667 olmuştur. Faktörün genel ortalaması (3,946) ise Gümüşhane halkının fiili Kürt siyasetine karşı endişeli olduğunu göstermektedir (Tablo 5).

Beşinci ve son faktör “başarısızlık endişesi”dir. Çözüm sürecinin başarısız olması durumunda ortaya çıkabilecek risklerin ifade edildiği önermelerden oluşan bu faktörün genel ortalaması 3,476’dır. Dolayısıyla Gümüşhane halkı çözüm süreci açısından başarısızlık endişesine sahiptir. Ayrıca bu faktörde gerçekleşen en yüksek faktör yükü 0,870, en düşük faktör yükü ise 0,634’tür (Tablo 5). Faktörde açıklanan toplam varyans yüzde 7,065 olurken, öz değer 1,908, güvenilirlik ise (α) 0,669’dur.

Gümüşhane verileri ile belirlenen çözüm süreci algısı ile ilgili faktörlerin aralarında yüzde 15 ve üzeri yüklenme durumu açısından gerçekleşen ilişkiler ele alındığında; “olumlayan bakış” ile “devlete dönük endişe”, “olumsuzlayan bakış” ve HDP, PKK ve Abdullah Öcalan’ın gizli hesaplarının olduğu görüşü arasında negatif yönlü bir ilişki gerçekleşirken, güvenlik probleminin ekonomik problemlerden daha önemli olduğu görüşü arasında pozitif yönlü bir yüklenme oluşmuştur. Buna göre çözüm sürecini olumlu algılama düzeyinde gerçekleşecek bir artışın bu sürecin olumsuz algılanmasını, devlete karşı olabilecek kuşkuyu, ve HDP, PKK ve Abdullah Öcalan’ın gizli hesaplarının olduğu görüşünü azaltacağı söylenebilir. Ayrıca çözüm sürecini olumlu değerlendirenlerin görüşlerinde meydana gelecek pekişme durumunda güvenlik probleminin ekonomiden daha önemli olduğu görüşüne olan inanç yükselecektir.

“Devlete dönük endişe” algısı ile çözüm sürecini olumsuzlayan algı ve faili meçhul cinayetlerin yeniden başlayacağı algısı arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Bu bakımdan devlete dönük olarak beslenen endişe duygusunda meydana gelebilecek bir artış, olumsuzlayan yaklaşıma ve faili meçhul cinayetlerin yeniden başlayacağı görüşüne alan desteği de artıracaktır. Araştırmada bu faktör grubunda yer alan yargıların ortalaması araştırmaya katılanların bu yargıya genel olarak katılmadığını göstermektedir. Dolayısıyla bu görüşle ilgili katılmama yönünde meydana gelebilecek bir pekişme, olumsuzluk algısına olan katılmama düzeyini de yükseltecektir. “Devlete dönük endişe”nin aksine “olumsuzlayan bakış”ta meydana gelebilecek bir artış, süreç başarısız olursa faili meçhul cinayetlerin yeniden başlayacağı görüşüne olan desteği azaltmaktadır. Çünkü olumsuzlayan bakış ile bu görüş arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur.

“Fiili Kürt siyasetine dönük endişe” ile güvenlik probleminin ekonomik sorunlardan daha önemli olduğu görüşü arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunurken diğer faktörler açısından herhangi bir ilgi düzeyi görülememiştir. Bu nedenle fiili Kürt siyasetine olan kaygılar artış gösterirse güvenlik problemini ekonomik problemlere karşı öncelikleme algısı da yükselecektir.

4.3. Çözüm Süreci Algısında Sosyo-Demografik Değişkenlere Dayalı Farklar

Araştırmada çözüm süreci algısı ile ilgili tanımların sosyo-demografik değişkenlere bağlı olarak oluşturduğu farkların tespiti amacıyla toplam veriler üzerinden analizler yapılmıştır. Bu nedenle araştırmada ortaya konan çözüm süreci algılarıyla araştırmaya katılanların sosyo-demografik özellikleri karşılaştırılmıştır.

Araştırmaya katılanların gelir düzeyleri ile “devlete dönük endişe” ($df=4$; $F=4,484$; $p=,001$) ve “fiili Kürt siyasetine dönük endişe” ($df=4$; $F=4,343$; $p=,002$) algısı arasında anlamlı bir fark oluşurken; “olumlayıcı bakış”, olumsuzlayan bakış” ve “başarısızlık endişesi” arasında anlamlı bir fark ($p>,05$) bulunamamıştır. Buna göre “devlete dönük endişe” algısı gelir düzeyi yükseldikçe azalış gösterirken “fiili Kürt siyasetine dönük endişe” algısı ise gelir düzeyindeki artışa göre yükselmiştir (EK-1). Dolayısıyla gelir düzeyi meşru siyasal yapı ile terör gölgesindeki siyasal anlayış arasında bir fark oluşturmaktadır. Çözüm süreci algısında gelir düzeyi düştükçe meşru siyasal yapıya tepki artarken, terör ve devlete karşı mücadele bağlamında gelişen siyasal anlayışa destek artmaktadır. Bu bakımdan bireyin gelir düzeyinin ülke bütünlüğü açısından önemli bir unsur olduğu söylenebilir. Araştırmaya katılanların eğitim durumları ile “olumlayıcı bakış” ($df=4$; $F=3,079$; $p=,016$) ve “devlete dönük endişe” ($df=4$; $F=4,482$; $p=,000$) arasında anlamlı bir fark bulunurken; “fiili Kürt siyasetine dönük endişe”, “olumsuzlayan bakış” ve “risk endişesi” algısı arasında anlamlı bir fark ($p>,05$) oluşmamıştır. Eğitim düzeyleri arasında oranlı bir artış ya da azalış gerçekleşmemiştir. Ancak çözüm sürecini olumlu bir bakışla değerlendirenler lise mezunlarında en üst ortalamaya (3,667) sahip olurken, en düşük ortalama (3,283) üniversite mezunlarında gerçekleşmiştir. “Devlete dönük endişe” algısında ise en yüksek ortalamaya (3,353) ortaokul mezunlarında, en düşük ortalamaya (2,386) ise lisansüstü eğitime sahip olanlarda ulaşılmıştır. Genel olarak bakıldığında eğitim düzeyi yükseldikçe devlete dönük endişenin azaldığı söylenebilir.

Araştırmaya Şırnak’ta katılanlar ile Gümüşhane’de katılanlar arasında yapılan analizde, çözüm süreci ile ilgili olumlayıcı bir bakışa sahip olanlar ($df=514$; $F=4,576$; $p=,000$), devlete karşı endişeye sahip olanlar ($df=514$; $F=,000$; $p=,026$), fiili Kürt siyasetine endişe duyanlar ($df=514$; $F=27,385$; $p=,000$) ve olumsuz bir bakışa sahip olanlar ($df=513$; $F=64,231$; $p=,037$) ile araştırmanın yapıldığı şehirler arasında

anlamli bir fark oluşurken; “başarisızlık riski” algısında anlamli bir fark ($p>,050$) bulunamamıştır. Ortalamalara bakıldığında şırnak’tan araştırmaya katılanlar (3,689) Gümüşhane’den katılanlara (3,149) göre daha yüksek bir ortalama ile çözüm sürecine karşı olumlu bir algı beslemektedirler. Devlete dönük endişe algısı açısından şırnak’ta daha yüksek bir ortalama (2,997) gerçekteşirken Gümüşhane’de daha düşük bir ortalama (2,775) meydana gelmiştir. Fiili Kürt siyasetine duyulan endişe bakımından Gümüşhane’de yüksek bir ortalama değer (3,946) oluşurken, şırnak’ta çok daha düşük bir ortalama (2,368) gerçekteşmiştir. Olumsuzlayan görüş açısından ise Gümüşhane’de 2,746, şırnak’ta ise 2,538 ortalama değerini oluşmuştur. Bu sonuçlar ortalamalar bakımından yüksek farklar oluşmasa da, şırnak’taki vatandaşların çözüm sürecine karşı daha olumlu bir algıya sahip olduklarını, birbirine daha yakın oranlarda devlete ya da fiili Kürt siyasetine endişe duyduklarını göstermektedir. Buna karşın Gümüşhane’deki vatandaşların devlete dönük endişeleri düşük olmasına rağmen fiili Kürt siyasetiyle ilgili oldukça yüksek düzeyde endişeye sahip oldukları görülmektedir. Bu bakımdan terörü fiilen yaşayan bölge halkının çözüm sürecindeki taraflara olan inancının ve bu süreci algılayışının daha olumlu olduğu söylenebilir.

4.4. Çözüm Süreci Algısında Siyasal Görüş Ve Siyasal Davranışa Dayalı Farklar

Siyasal görüşler bağlamında yapılan analizde; çözüm sürecini olumlayan görüş ($df= 8; F=8,245; p=,000$), “devlete dönük endişe” ($df= 8; F=6,823; p=,000$), “fiili Kürt siyasetine dönük endişe” ($df= 8; F=10,403; p=,000$) ve “olumsuzlayan bakış” ($df= 8; F=5,256; p=,000$) ile araştırmaya katılanların siyasal görüşleri arasında anlamli bir fark oluşmuştur.

Muhafazakar, liberal ve demokrat görüşte olanlar çözüm süreci ile ilgili milliyetçi, sosyal demokrat, sol ve İşlamlılara oranla daha olumlu bir algıya sahiptirler. En yüksek olumlu bakış kendisini muhafazakar olarak tanımlayanlarda gerçekteşmiştir (Ek-2). Bu durum, muhafazakar kavramının batıdaki anlamı açısından Türkiye’deki muhafazakarlık algısındaki farkı ortaya koyan önemli bir sonuç olarak yorumlanabilir. Diğer bir ifadeyle, yaklaşık 40 yıldır devam eden bir sorunun bitirilmesi için taraflar açısından kabul edilmesi güç fikirlerin gündeme geldiği süreçte, muhafazakarların daha yüksek bir destek vermesi bu kavramın Türkiye siyasetindeki karşılığı açısından önemlidir.

Kendisini sol, sosyal demokrat ve milliyetçi olarak tanımlayanlar muhafazakar, demokrat, liberal ve İslamcı olarak tanımlayanlara göre daha yüksek oranlarda çözüm sürecinde devlete karşı endişe duymaktadırlar. Devlete en az endişe duyan görüş grubu muhafazakarlarda gerçekleşirken, en yüksek endişe kendisini sol olarak tanımlayanlarda gerçekleşmiştir (Ek-2).

Milliyetçi, liberal, muhafazakar, demokrat ve İslamcılarının fiili Kürt siyasetine duydukları endişe sol ve sosyal demokratlara göre daha yüksek oranlardadır. Fiili Kürt siyasetine karşı en yüksek oranda endişe duyan grup milliyetçiler olurken, en düşük endişe duyan grup ise sol görüşe sahip olanlarda meydana gelmiştir (Ek-2). Dolayısıyla sol görüş çerçevesinde kendilerini tanımlayanların fiili Kürt siyasetini daha yüksek oranlarda destekledikleri görülmektedir. Bu durum HDP’nin siyasal çizgisi açısından anlamlı bir sonuçtur. Aynı şekilde muhafazakar, liberal ve demokratların ise hükümeti destekler pozisyonda olmaları iktidar olan partilerin kapsayıcılık özellikleriyle anlamlı bir durumu ortaya koymaktadır.

Çözüm süreci ile ilgili olumsuzlayan bir bakışa sahip olanlar ele alındığında; milliyetçilerin önemli bir farkla bu sürece olumsuz yaklaştıklarını göstermektedir. “Olumsuzlayan bakış” açısından en düşük ortalamanın ise liberallerde görülmesi (Ek-2) anlamlı bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Araştırmanın 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçiminin hemen öncesinde yapılması nedeniyle katılımcıların bu seçimde hangi partiye oy verecekleri ile çözüm süreci algısı karşılaştırılmıştır. Yapılan analizde; “olumlayan bakış” (df= 5; F=24,574; p=,000), “devlete dönük endişe” (df= 5; F=21,931; p=,000), “fiili Kürt siyasetine dönük endişe” (df= 5; F=57,548; p=,000), “olumsuzlayan bakış” (df= 5; F=22,379; p=,000) ve “başarısızlık endişesi” (df= 5; F=2,247; p=,000) ile oy verilecek parti arasında anlamlı bir fark oluşmuştur. Çözüm sürecine karşı en yüksek olumlayıcı algı, AK Parti’ye oy vereceklerde gerçekleşirken; en düşük olumlayıcı algı, MHP’ye oy vereceklerde oluşmuştur. “Devlete dönük endişe” oranı, en yüksek CHP’ye, en düşük ise AK Parti’ye oy vereceklerde meydana gelmiştir. “Fiili Kürt siyasetine dönük endişe” en yüksek oranda CHP’ye, en düşük oranda HDP’ye oy vereceklerde görülmüştür. En yüksek düzeyde çözüm sürecini “olumsuzlayan bakışa” sahip olanlar MHP’ye, en düşük olumsuzlayan bakışa sahip olanlar ise AK Parti’ye oy vereceğini

söylemiştir. “Başarısızlık riski” algısı en yüksek oranda CHP’ye, en düşük oranda ise MHP’ye oy vereceklerde görülmüştür (Ek-3). AK Parti ve HDP’ye oy vereceğini söyleyenler çözüm sürecine karşı daha olumlu bir algıya sahiptirler. Ancak AK Parti’ye oy vereceğini söyleyen seçmenlerin devlete dönük endişeleri diğerlerine göre oldukça düşükken, HDP’ye oy vereceklerin endişeleri daha yüksek düzeydedir. Bununla birlikte AK Parti’ye oy vereceklerin “fiili Kürt siyasetine duydukları endişe” HDP’ye oy vereceklerin “devlete dönük endişe”lerinden daha yüksektir. Bu durum devletin ve dolayısıyla hükümetin hem AK Parti seçmeni üzerinde hem de HDP seçmeni üzerinde süreçle ilgili olarak HDP ile kıyaslandığında daha olumlu bir algı yarattığı şeklinde yorumlanabilir.

Sonuç

Araştırmada gerçekleştirilen faktör analizleri her üç analiz verisi (Gümüşhane, Şırnak ve Toplam) açısından da aynı yargılardan oluşan gruplar faktör olarak ortaya çıkarmıştır. Çözüm süreci ile ilgili Gümüşhane’de, Şırnak’ta ve her iki ilde yapılan araştırmada elde edilen verilerin toplamının kullanılmasıyla birlikte yapılan analizde aynı ana gruplar oluşmuştur. Bu, çözüm süreci ile ilgili algı gruplarını ortaya koymaktadır. Gruplar içerisinde yer alan yargılar, araştırmanın yapıldığı örnekleme göre faktör yükleri ve ortalamaları bakımından farklılıklar göstermesine rağmen aynı grupta toplanmıştır. Dolayısıyla araştırmada ortaya konan faktörler “olumlayıcı bakış”, “devlete dönük endişe”, “fiili Kürt siyasetine dönük endişe”, “olumsuzlayan bakış” ve “başarısızlık endişesi” şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımlar, çözüm süreci ile ilgili algı ve tanımı ortaya koymaktadır.

Faktörlerle ilgili gerçekleşen genel ortalamalar hem Şırnak’ta hem de Gümüşhane’de araştırmaya katılanların çözüm süreci ile ilgili olumlu bir algıya sahip olduklarını göstermiştir. Ancak bu olumlu algılama Şırnak’ta daha yüksektir. Gümüşhane’de çözüm sürecinde devlete duyulan endişe Şırnak’a göre daha düşüktür. Ancak aralarında önemli bir farkın olmadığı söylenebilir. Dolayısıyla Şırnak’ta devlete duyulan endişenin daha çok kararsızlık boyutunda olduğu belirtilebilir. Buna karşın Şırnak’ta fiili Kürt siyasetine endişe duyulmadığı ancak Gümüşhane’de bu endişenin oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Dolayısıyla çözüm sürecinde devletin yürüttüğü politikanın her iki taraf açısından da fiili Kürt siyasetine göre daha geçerlilik

taşıdığı söylenebilir. Başka bir ifadeyle terörü bizzat yaşayan vatandaşlar bu sürecin desteklenmesi ve her iki tarafa inanç konusunda daha istekli görünüyorlar.

Her üç veri grubunda da çözüm sürecine olumlu bir bakışla yaklaşanlar arttıkça süreçle ilgili kaygı ve endişe de azalmaktadır. Süreçle ilgili olumlu algı düzeyi yükseldikçe toplam veriler ve Şırnak verileri açısından olumsuzlayan algı ve fiili Kürt Siyasetine dönük endişe algısı azalmaktadır. Gümüşhane verilerinde ise olumlayıcı algı arttıkça hem fiili Kürt siyasetine dönük algı, hem olumsuzlayan algı hem de devlete dönük endişe azalmaktadır. Dolayısıyla olumlayıcı bakış ile devlete karşı duyulan endişe arasında Şırnak’ta herhangi bir ilişki bulunmazken, Gümüşhane’de oluşmuştur. Bu bakımdan olumlayıcı bakışla ilgili olarak ortaya konabilecek en önemli sonucun her iki grup açısından da olumluluk algısının artmasına bağlı olarak korku, endişe ve olumsuzluk algısının azaldığı söylenebilir. Bu durum birbirine güven duygusunu kaybetmiş tarafların uzlaştırılması sürecinde tarafların birbirlerine duydukları hislerden daha önemlisinin sürece karşı bakışın olumlulaştırılması olduğunu göstermektedir.

Araştırmanın ortaya koyduğu sonuçlardan biri de gerek Şırnak’ta, gerek Gümüşhane’de ve gerekse her ikisinin toplamı olarak elde edilen verilerde devlete dönük endişenin artmasıyla birlikte faili meçhul cinayetlerin gündeme geleceği algısının yükselmesidir. Buna ilave olarak Gümüşhane’de bu endişe düzeyinde meydana gelebilecek bir artışın olumsuzlayan bakışı da artırdığı sonucuna varılmıştır.

Fiili Kürt siyasetine duyulan endişe arttığında hem toplam veriler açısından hem de Şırnak verileri açısından olumsuzlayıcı bakış da artmaktadır. Ancak her iki veri grubunda da bu endişenin artış gösterme ihtimaline dayalı olarak devletin sert tedbirler alacağı görüşü azalmaktadır. Bu sonuç fiili Kürt siyasetinin neden olabileceği risklere rağmen özellikle Şırnak’tan araştırmaya katılanların devletin katı tedbirlere dönüş yapmayacağı algısına sahip olduğunu göstermektedir. Diğer bir ifadeyle Şırnak’taki vatandaşlar devletin katı güvenlik tedbirleri almayacağını düşünmektedirler. Gümüşhane’de ise fiili Kürt siyasetine dönük endişenin artış göstermesi, güvenliğin ülke için ekonomiden daha önemli olduğu düşüncesini desteklemektedir.

Gümüşhane’de süreçle ilgili “olumsuzlayan bakış” arttıkça faili meçhul cinayetlerin yeniden başlayabileceği algısı azalmaktadır. Buna karşın Şırnak’ta olumsuzlayan algıda meydana gelebilecek bir artış HDP, PKK ve Öcalan’a olan endişeyi artırmaktadır. Dolayısıyla Şırnak’ta olumsuzlama algısının devlete dönük endişe algısı açısından ters yönlü bir ilişki ortaya koymaması devletin oluşturduğu güven açısından önemlidir.

Sosyo-demografik özellikler bağlamında çözüm süreci algısında ortaya çıkan farklılıklar ele alındığında en önemli sonucun gelir ve eğitim düzeylerine bağlı farklılaşma olduğu söylenebilir. Gelir düzeyi, süreçle ilgili olarak devletin politikası ile fiili Kürt siyasetinin ürettiği politikanın algılanmasında anlamlı bir fark oluşturmaktadır. Gelir düzeyi düştükçe devletin politikasına olan endişe artarken, fiili Kürt siyasetine olan endişe azalmaktadır. Gelir düzeyi yükseldiğinde ise devlete olan endişe azalmakta, fiili Kürt siyasetine olan endişe artmaktadır. Dolayısıyla gelir düzeyinin ülke bütünlüğü açısından önemli bir etken olduğu söylenebilir. Çünkü gelir düzeyi düştükçe devlete olan tepki artmakta ve örgütün güdümündeki siyasal kabuller daha geçerlilik kazanmaktadır. Buna karşın gelir düzeyi yükseldikçe devlete olan güven daha artmakta ve fiili Kürt siyasetine olan destek azalmaktadır. Buna ilave olarak eğitim düzeyi yükseldikçe genellikle devlete olan endişe de azalmaktadır. Bu sonuç çözüm sürecinin başarıya ulaşmasında ekonomiye ve eğitime dönük adımların önemini ortaya koymaktadır.

Araştırmanın önemli sonuçlardan biri de araştırmaya katılanların siyasal tercihlerine bağlı olarak çözüm süreci algılarındaki değişimdir. Bu farkı ortaya koyan algı çözüm sürecine karşı olumlu ve olumsuz bakıştır. Çözüm sürecini olumlu bir bakışla değerlendirenler kendilerini daha çok muhafazakar, liberal ve demokrat olarak tanımlamışlardır. Başta milliyetçi olmak üzere kendisini sosyal demokrat, sol ve İslamcı gibi görüşlerle kendisini tanımlayanlar ise sürece karşı olumsuz bir bakışa sahip olmuşlardır. Bu sonuç Türkiye’deki “muhafazakar” kavramı tanımının batıdaki anlamından farklılaştığını göstermektedir. Çünkü yaklaşık 35 yıldır devam eden çatışma sürecinde çok ciddi toplumsal kırılmalar yaşanmasına rağmen Kürt sorununun çözümü ile ilgili atılan adıma muhafazakarların liberal ve demokratlarla birlikte

yüksek düzeyde destek vermesi muhafazakar kavramının batıdaki anlamı ile çelişmektedir.

Şırnak ve Gümüşhane’de yapılan bu araştırmada özellikle devlete dönük endişe ve fiili Kürt siyasetine olan endişe bakımından her iki bölgede farklı algıların olduğu görülmüştür. Dolayısıyla devletin terörün yaşandığı bölgede fiili Kürt siyasetine göre ürettiği politika ile ilgili daha çok endişe kaynağı olması süreçte kendisini bölge halkına yeterince anlatamadığı şeklinde yorumlanabilir. 7 Haziran 2015 Milletvekili Seçimi sonrasında Kürt sorunu ile ilgili devletin ortaya attığı ve muhatap olarak bölge halkının dikkate alınacağını vurgulayan yeni yaklaşımın başarılı olabilmesi için üretilen politikanın halkta endişe yaratmaması gerekmektedir. Bu nedenle karşılıklılık ilkesinin esas alındığı iki yönlü iletişim stratejisiyle hareket edilmelidir. Ayrıca ortaya konan politikanın yarattığı algıyı ölçen araştırmalarla da bu süreç yönlendirilmeli ve desteklenmelidir.

KAYNAKÇA

- ALTUN, Nurullah (2013). “Modern Türkiye’de Kimlik: Kürt Kimliğinden Kürt Sorununa”, Akademik İncelemeler Dergisi, 8 (2), s.45-67.
- ARAKON, Maya (2010). “Ayrılıkçı Kürt Hareketinin Tarihsel Dinamiklerine Kısa Bir Bakış”, Alternatif Politika, 2(2), s. 175-194.
- AYHAN, Halis (2015). “Terör Kavramı: Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul Özelinde Birleşmiş Milletlerin 2001 Sonrası Terör Yaklaşımı”, Security Strategies Journal, 11(21), s.117-146.
- CEYLAN, Ali K. (2012). Terör, İstanbul: Yenyüzyıl Yayınları.
- EKİNCİ, Tarık Z. (2011). Kürt Siyasal Hareketlerinin Sınıfsal Analizi, İstanbul: Sosyal Tarih Yayınları.
- GÜL, Talip (2012). Terör ve Terörizm, İstanbul: ARK Kitapları.
- İŞİK, Mehmet (2011). Türkiye’nin Derin Tarihi, İstanbul: Yediveren Yayınları.
- KALAYCI, Şeref (2006). Faktör Analizi, (Editör), Şeref Kalaycı. SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, Ankara: Asil Yayın Dağıtım, s.321-331.

- KUZU, Ali (2009). Terör mü Kürt Sorunu mu?, İstanbul: Kariyer Yayıncılık.
- ONAY, Yaşar (2009). Etki Odaklı Hareket: Terör, İstanbul: Yenyüzyıl Yayınları.
- ÖZEREN, Süleyman; SÖZER, M. Alper; BAŞIBÜYÜK, Oğuzhan (2012). “Bireylerin Terör Örgütlerine Katılmasına Etki Eden Faktörler Üzerine Bir Alan Çalışması: PKK/KCK Örneği”, International Journal of Security and Terrorism, 3(2), s. 57-83.
- ÖZKAN, Ersan ve ÖZDEMİR, Habib (2014). “Nitelikli Terör Örgüt Üyesi Kaynağı: KCK Siyaset Akademisi Örnek Olay”, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11 (28), s. 49-60.
- SAYGIN, Selami (2009). Kürt Sorununun Mahiyeti ve Çözüm Teklifleri, (Editör), Mehmet Göçer. Kürt Sorunu Acil Sorun Gerçekçi Yaklaşım, İstanbul: Birey Yayıncılık, s.52-61.
- TEKİN, Arslan (2013). İmralı’daki Konuk, İstanbul: Paraf Yayınları.
- ÜNAL, Mustafa C. (2013). “Strategist or Pragmatist: A Challenging Look at Ocalan's Retrospective Classification and Definition of PKK's Strategic Periods Between 1973 and 2012”, Terrorism and Political Violence, 26 (3), p.419-448.
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3713.pdf>, Erişim tarihi: 16.01.2016.

EKLER

Ek-1

Gelir Düzeyi ve Çözüm Süreci Algısı

		N	AO	SS	Minimum	Maximum
Devlete Dönük Endişe	100-1000	104	3,1907	1,02014	,83	5,00
	1040-1750 TL	98	3,0391	1,16699	,67	5,00
	1800-2400 TL	89	2,8858	1,15377	1,00	5,00
	2500-4250 TL	110	2,6864	1,08171	1,00	5,00
	4500-25000 TL	37	2,5090	,92708	1,00	4,33
	Total	438	2,9106	1,10775	,67	5,00
Fili Kürt Siyasetine Dönük Endişe	100-1000	104	2,8510	1,46832	1,00	5,00
	1040-1750 TL	98	3,0485	1,56420	1,00	5,00
	1800-2400 TL	89	3,2781	1,32204	1,00	5,00
	2500-4250 TL	110	3,4364	1,40463	,75	5,00
	4500-25000 TL	37	3,8041	1,12752	1,00	5,00
	Total	438	3,2095	1,44233	,75	5,00

Ek-2

Siyasal Görüş ve Faktörler

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum	
					Lower Bound	Upper Bound			
olumlayıcı.bakis	cevapsiz	28	3,9325	,68982	,13036	3,6651	4,2000	2,22	4,89
	Sosyal demokrat	73	3,2953	1,21465	,14216	3,0119	3,5787	1,00	5,00
	muhafazakar	84	3,8492	,98443	,10741	3,6356	4,0628	1,11	5,00
	demokrat	78	3,5484	1,06036	,12006	3,3094	3,7875	1,00	5,00
	liberal	10	3,7111	,96467	,30506	3,0210	4,4012	1,89	5,00
	sol	36	3,4630	1,13420	,18903	3,0792	3,8467	1,00	5,00
	İslamci	63	3,4674	1,21604	,15321	3,1611	3,7736	1,00	5,00
	milliyetci	93	2,7109	1,06676	,11062	2,4912	2,9306	1,00	5,00
	diger	51	3,7146	1,08554	,15201	3,4093	4,0199	1,00	5,00
	Total	516	3,4352	1,14244	,05029	3,3364	3,5340	1,00	5,00
Devlete.donuk.endise	cevapsiz	28	3,3512	,80295	,15174	3,0398	3,6625	1,33	5,00
	Sosyal demokrat	73	3,1872	1,11005	,12992	2,9282	3,4462	,83	5,00
	muhafazakar	84	2,3333	1,04612	,11414	2,1063	2,5604	1,00	5,00
	demokrat	78	2,9338	1,10435	,12504	2,6848	3,1828	1,00	5,00
	liberal	10	2,7833	1,44882	,45816	1,7469	3,8198	1,00	5,00
	sol	36	3,4167	1,10805	,18468	3,0418	3,7916	1,00	5,00
	İslamci	63	2,5608	,97012	,12222	2,3165	2,8052	,67	5,00
	milliyetci	93	3,1577	1,02043	,10581	2,9476	3,3679	,83	5,00
	diger	51	2,6699	1,36727	,19146	2,2854	3,0545	,83	5,00
	Total	516	2,8941	1,13633	,05002	2,7958	2,9923	,67	5,00
Fili.Kurt.Siyasetine.Donuk.Endise	cevapsiz	28	2,1071	1,25172	,23655	1,6218	2,5925	1,00	4,75
	Sosyal demokrat	73	2,8425	1,52611	,17862	2,4864	3,1985	1,00	5,00
	muhafazakar	84	3,4375	1,28057	,13972	3,1596	3,7154	1,00	5,00
	demokrat	78	3,0064	1,51506	,17155	2,6648	3,3480	,75	5,00
	liberal	10	3,7500	1,30171	,41164	2,8188	4,6812	1,00	5,00
	sol	36	2,5972	1,62049	,27008	2,0489	3,1455	1,00	5,00
	İslamci	63	3,0476	1,32505	,16694	2,7139	3,3813	1,00	5,00
	milliyetci	93	3,9785	1,13232	,11742	3,7453	4,2117	1,00	5,00
	diger	51	2,3186	1,49923	,20993	1,8970	2,7403	1,00	5,00
	Total	516	3,1027	1,48016	,06516	2,9747	3,2307	,75	5,00
Olumsuzlayıcı.bakis	cevapsiz	28	2,3429	,75789	,14323	2,0490	2,6367	1,00	3,80
	Sosyal demokrat	73	2,5507	1,09888	,12861	2,2943	2,8071	,80	5,00
	muhafazakar	84	2,3833	1,09510	,11948	2,1457	2,6210	1,00	5,00
	demokrat	78	2,5308	1,00535	,11383	2,3041	2,7574	1,00	5,00
	liberal	10	1,9600	,64498	,20396	1,4986	2,4214	1,00	3,00
	sol	36	2,6389	1,28803	,21467	2,2031	3,0747	1,00	5,00
	İslamci	62	2,4774	1,12227	,14253	2,1924	2,7624	,40	5,00
	milliyetci	93	3,2495	1,23100	,12765	2,9959	3,5030	1,00	5,00
	diger	51	2,6941	,99467	,13928	2,4144	2,9739	,80	5,00
	Total	515	2,6353	1,13126	,04985	2,5374	2,7333	,40	5,00

Ek-3

Faktörler ve 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde Oy Verilecek Parti

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum	
					Lower Bound	Upper Bound			
olumlayıcı.bakis	cevapsiz	9	3,4938	,76196	,25399	2,9081	4,0795	2,11	4,44
	AK Parti	104	3,9177	,88171	,08646	3,7463	4,0892	1,44	5,00
	CHP	29	2,7050	1,06585	,19792	2,2996	3,1104	1,00	5,00
	MHP	76	2,4211	,99253	,11385	2,1942	2,6479	1,00	5,00
	HDP	204	3,6830	1,09960	,07699	3,5312	3,8348	1,00	5,00
	Diger	94	3,4031	1,06661	,11001	3,1846	3,6215	1,00	5,00
	Total	516	3,4352	1,14244	,05029	3,3364	3,5340	1,00	5,00
Devlete.donuk.endise	cevapsiz	9	2,8889	,54645	,18215	2,4688	3,3089	2,00	3,67
	AK Parti	104	2,0353	,97810	,09591	1,8450	2,2255	,67	5,00
	CHP	29	3,7874	,83083	,15428	3,4713	4,1034	1,67	5,00
	MHP	76	3,2215	,88627	,10166	3,0190	3,4240	1,00	5,00
	HDP	204	3,1087	1,18038	,08264	2,9457	3,2716	,83	5,00
	Diger	94	2,8387	,95772	,09878	2,6425	3,0348	,83	5,00
	Total	516	2,8941	1,13633	,05002	2,7958	2,9923	,67	5,00
Fiili.Kurt.Siyasetine.Donuk.Endise	cevapsiz	9	3,9167	,91001	,30334	3,2172	4,6162	2,50	5,00
	AK Parti	104	3,6899	1,08693	,10658	3,4785	3,9013	1,00	5,00
	CHP	29	4,2069	,84004	,15599	3,8874	4,5264	2,00	5,00
	MHP	76	4,1546	,98147	,11258	3,9303	4,3789	,75	5,00
	HDP	204	2,0380	1,35510	,09488	1,8509	2,2251	1,00	5,00
	Diger	94	3,4947	1,17431	,12112	3,2542	3,7352	1,00	5,00
	Total	516	3,1027	1,48016	,06516	2,9747	3,2307	,75	5,00
Olumsuzlayıcı.bakis	cevapsiz	9	2,9778	,75130	,25043	2,4003	3,5553	1,80	4,00
	AK Parti	104	2,0346	,98629	,09671	1,8428	2,2264	1,00	5,00
	CHP	29	3,3241	1,20406	,22359	2,8661	3,7821	1,00	5,00
	MHP	76	3,5368	1,15387	,13236	3,2732	3,8005	1,00	5,00
	HDP	203	2,4877	,96657	,06784	2,3539	2,6214	,80	5,00
	Diger	94	2,6447	1,06444	,10979	2,4267	2,8627	,40	5,00
	Total	515	2,6353	1,13126	,04985	2,5374	2,7333	,40	5,00
basarisizlik.endisesi	cevapsiz	9	3,4444	,52705	,17568	3,0393	3,8496	2,67	4,00
	AK Parti	104	3,7468	,93649	,09183	3,5647	3,9289	1,00	5,00
	CHP	29	3,8621	1,10021	,20430	3,4436	4,2806	1,33	5,00
	MHP	76	3,2939	1,03561	,11879	3,0572	3,5305	1,00	5,00
	HDP	204	3,5033	1,18995	,08331	3,3390	3,6675	,33	5,00
	Diger	94	3,4610	1,01023	,10420	3,2541	3,6679	1,00	5,00
	Total	516	3,5329	1,08137	,04760	3,4394	3,6265	,33	5,00